

16. Скакун О.Ф. Теория государства и права : учебник. Харьков : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
17. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1975. Т. 6. 830 с.
18. Словник української мови : в 11 т. Київ : Наукова думка, 1979. Т. 10. 657 с.
19. Сорокин В.В. Юридическая ответственность: духовно-нравственный подход. Москва : Юрлитинформ, 2018. 160 с.
20. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Загальна частина : підручник. Київ : Алерта. 2014. 440 с.
21. Удалова Л.Д., Бабій І.В. Досудове провадження у кримінальних справах щодо окремих службових осіб, які обіймають особливо відповідальне становище : монографія. Київ : КНТ, 2010. 192 с.
22. Хабло О.Ю. Зловживання у сфері кримінального процесу : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2008. 215 с.
23. Хачатуров Р.Л., Липинский Д.А. Общая теория юридической ответственности : монография. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2007. 950 с.
25. Хуторян Н.М. Теоретичні проблеми матеріальної відповідальності сторін трудових правовідносин : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Харків, 2003. 26 с.
26. Чуклова Е.В. Понятие, основания и виды процессуальной ответственности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Краснодар, 2009. 28 с.
27. Шиндяпина М.Д. Стадии юридической ответственности : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Москва, 1996. 23 с.

УДК 343.353

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Боднар Василь Євгенович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри досудового
розслідування (Національна академія
внутрішніх справ, м. Київ, Україна)

У статті досліджуються актуальні питання криміналістичної класифікації злочинів у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками Національної поліції України. З'ясовано, що кримінологічна класифікація злочинів передбачає урахування тих чи інших критеріїв (ознак) залежно від цілей класифікації. Для кримінологічної класифікації набагато важливіше враховувати ознаки, які свідчать про характер антисуспільної спрямованості особистості винного, її глибину і стійкість, про механізм, спосіб злочинного зазіхання, обставини, що сприяють вчиненню злочину. Проаналізовані підходи науковців до класифікації та групування критеріїв, за якими можна розділити види злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Здійснено класифікацію таких злочинів. Визначено, що формування найбільш стійких груп злочинів у сфері службової діяльності сприяє пошуку ефективних заходів протидії, оскільки дає змогу пізнати феномен злочинно-

сті працівників правоохоронного органу і детально виділити та розкрити їхні кримінологічні особливості. Зроблено висновок, що злочини у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками Національної поліції України, можна поділити на категорії: перша пов'язана із загальнопрофесійними аспектами діяльності (ст. 364, 365, 367 Кримінального кодексу України); друга – з набуттям або укриттям незаконної матеріальної вигоди (ст. 366¹, 368, 368², 369, 369² Кримінального кодексу України); до третьої належать злочини, пов'язані з вузькоспеціальною діяльністю (ст. 366, 370 Кримінального кодексу України).

Ключові слова: криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності, службова діяльність, працівники Національної поліції України, злочини у сфері службової діяльності, що вчиняються поліцейськими, класифікація злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції України.

CRIMINALISTIC CLASSIFICATION OF CRIMES IN THE SPHERE OF OFFICIAL ACTIVITIES COMMITTED BY WORKERS OF THE NATIONAL POLICE OF UKRAINE

Bodnar Vasyl Yevhenovych,
Doctor of Juridical Sciences, Associate
Professor, Professor at the Department
of Pre-Trial Investigation
(National Academy of Internal Affairs of
Ukraine, Kyiv, Ukraine)

The article investigates the actual issues of forensic classification of crimes in the sphere of official activity carried out by the employees of the National Police of Ukraine. It is revealed that the criminological classification of crimes involves taking into account certain criteria (attributes), depending on the purposes of classification. For criminological classification it is much more important to take into account the signs indicating the nature of the anti-social orientation of the personality of the offender, its depth and stability, the mechanism, the method of criminal encroachment, the circumstances contributing to the commission of the crime. The approaches of scientists to classify and group the criteria by which the types can be divided are analyzed. crimes in the field of official activity committed by employees of the National Police of Ukraine. Classification of crimes committed in the field of official activity committed by employees of the National Police of Ukraine. It is determined that the formation of the most stable group of crimes in the field of official activity, promotes the search for the most effective counteraction measures, since it allows one to fully understand the phenomenon of crime of law enforcement officers and provides an opportunity to highlight and reveal their criminological peculiarities in detail. It is concluded that crimes in the field of official the activities of the National Police officers of Ukraine can be divided into categories: the first is related to the general professional aspects of activity (Articles 364, 365, 367 Crimineral Code of Ukraine); the second group is connected with the acquisition or shelter of illegal material benefits (366¹, 368, 368², 369, 369² of the Criminal Code of Ukraine); The third category includes crimes related to highly specialized activities (Articles 366, 370 of the Criminal Code of Ukraine).

Key words: forensic classification of crimes in the sphere of official activity, service activity, employees of the National Police of Ukraine, crimes committed in the field of police activity by police officers, the classification of crimes committed in the field of official activity by officers of the National Police of Ukraine.

Наша держава сьогодні проходить надзвичайно важкий період свого розвитку та становлення, прагнучи наблизитися до європейського рівня економіки, інфраструктури, побудови та функціонування інституцій влади та суспільства на зразок західних партнерів із подальшою перспективою членства у потужних міжнародних об'єднаннях. Однак окремі дестабілізуючі фактори, зокрема проведення Операції об'єднаних сил (далі – ООС) на східних територіях Луганської та Донецької областей у зв'язку з діяльністю не передбачених законом воєнізованих і збройних формувань на вказаних територіях, окупація Кримського півострова сусідньою державою, відсутність політичної та соціальної стабільності загалом призвели до того, що шлях реформації тягнеться крізь терни підвищеного рівня злочинності, активізації незаконного обігу на чорному ринку вогнепальної зброї та боєприпасів до неї, що у сукупності значно погіршило криміногенну обстановку в державі загалом. Важливо розуміти, у яких надзвичайно складних умовах сьогодні доводиться працювати представникам правоохоронних органів, адже вони повинні забезпечувати безпеку громадян і непопущеність їхніх прав за умов тимчасової окупації окремих територій нашої держави; здійснювати різні попереджувальні та профілактичні заходи; забезпечувати повне та неухильне виконання усього масиву покладених на них законодавцем службових обов'язків – і все це в час активної фази реформації як правоохоронних органів загалом, так і законодавчої бази їх діяльності зокрема.

На жаль, окрім вищезазначеного, не поодинокими є випадки вчинення тих чи інших злочинів працівниками правоохоронних органів, зокрема у сфері службової діяльності. Така тенденція зумовлена як окремими суб'єктивними, так і об'єктивними факторами. Саме тому особистість працівників національної поліції, які вчинили злочини, обґрунтовано можна розглядати як один із типів особи злочинця з характерним соціально-правовим статусом [1, с. 246].

Багато з видів діяльності поліцейської організації залишаються поза увагою суспільства, і часто це стосується, в т. ч., і роботи з суб'єктами злочинів. Порівняно з діяльністю інших державних організацій, робота поліції характеризується нижчим рівнем прозорості, причому не тільки для суспільства, але навіть і всередині самої поліцейської організації. Якщо суспільство погоджується з тим, що певні аспекти діяльності поліції мають бути приховані від його очей, це означає, що воно має довіряти поліції більше, ніж іншим державним службам, діяльність яких є повністю відкритою для суспільства [2].

Для розуміння складності ситуації необхідно зрозуміти, чим є службовий злочин. Таким, насамперед, вважається діяння (дія або бездіяльність) службової особи, пов'язане з використанням нею наданої їй влади або службового становища з порушенням нормальної діяльності державного апарату або апарату підприємств, установ чи організацій незалежно від форми власності, із заподіянням істотної шкоди правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам або інтересам юридичних осіб. Отже, службовий злочин може вчинити лише службова особа¹. Фактично у цьому визначенні розкрита уся суть і проблематика такого

¹ Службовими особами у ст. 364, 368, 3682, 369 Кримінального кодексу є особи, котрі постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління зі спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом (примітка 1 до ст. 364 Кримінального кодексу України). Службовими особами також визнаються посадові особи іноземних держав (особи, котрі обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, у т. ч. присяжні засідателі,

феномену, як службові злочини, що вчиняються працівниками Національної поліції України. Однак пропонуємо розглянути особливості цього блоку кримінальних правопорушень більш детально.

Кримінальна відповідальність за такі діяння диференціюється залежно від того, яким саме суспільним відносинам спричиняється шкода, відтак доцільно здійснити їх класифікацію.

Цікавою у розрізі відповідальності за вчинені працівником поліції протиправні дії є практика Сполучених Штатів Америки (далі – США). Так, у США оцінка ефективності роботи поліції відбувається за трьома параметрами: законності в діях поліції, стійкості зв'язку із населенням і належної активності в підтримці порядку, запобіганні й припиненні його порушень. Саме тому будь-який факт неналежної роботи працівника поліції негайно доводиться до відома громадськості. Більше того, в агентстві штатним розписом передбачена посада для окремого співробітника або ж у межах підрозділу створюється спеціальна група, відповідальна за зв'язок із пресою. Ці співробітники не мають права приховувати від преси будь-які факти щодо роботи поліції, якщо це не пов'язано із конфіденційною інформацією, що стосується розслідування конкретних справ [3, с. 79–80; 4, с. 286].

Під класифікацією злочинів розуміють поділ їх на групи залежно від того чи іншого критерію [5, с. 75]. Головна мета класифікації – відобразити такі типові об'єктивні ознаки, на підставі яких можна групувати об'єкти класифікації, визначати їх місце в категоріальному просторі. Водночас сенс класифікації полягає в поглибленні знань про самі об'єкти, оскільки повніше і глибше дійсна сутність явищ і їх властивостей може виявитися лише у зв'язку та порівнянні з іншими [6, с. 14–15]. Це дає можливість глибше вивчати явище загалом, побачити його розвиток і вплив на інші явища. Хоча будь-яка класифікація суб'єктивна, оскільки визначається потребами, практичними інтересами людини, вона діє на об'єктивній основі, детермінована об'єктивними властивостями діянь, визнаних злочинами. Різним аспектам класифікації злочинів у вітчизняній науці приділено значну увагу. Однак питання класифікації злочинів у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Національної поліції, розроблено недостатньо, очевидно, через реформування органів внутрішніх справ, а також через відсутність «відкритих» досліджень із цієї проблеми.

У науковій літературі, залежно від цілей і завдань, застосовуються різні підходи до класифікації злочинів у сфері службової діяльності, що лежать в основі структурування злочинності [7, с. 13].

Кримінально-правова класифікація є традиційною для кримінології, тому що кримінально-правова теорія, а також заснований на ній кримінальний закон визначають юридичну характеристику злочинів і злочинців, їх види, що є вихідними для кримінології, межі предмета кримінології, розподіляють склади злочинів за відповідними розділами відповідно до родового об'єкта зазіхання [8, с. 97–100], залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки діяння. У деяких випадках в основу класифікації Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) покладено розподіл злочинів за суб'єктом (військові злочини та ін.). Так, Ю.А. Мерзлов зазначає, що при класифікації злочинів, учинених працівниками служби кримінальної міліції, за основу необхідно брати об'єкт посягання, що дає можливість встановити пошире-

інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), а також іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому, посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів (примітка 2 до ст. 364 Кримінального кодексу України).

ність окремих видів злочинів і спрямованість посягань [9, с. 13–14]. Отже, групування протиправних діянь має здійснюватися за видами злочинів: проти особистості, проти власності; проти державної влади; інші злочини. О.С. Черепашкін аналогічно цьому принципу здійснює класифікацію злочинів, які були вчинені працівниками міліції громадської безпеки [10, с. 30]. В обох випадках до категорії «інші протиправні діяння» автори включають склади злочинів, пов'язані з порушенням працівниками міліції правил безпеки дорожнього руху, незаконним виготовленням, придбанням, збереженням, перевезенням, збутом зброї, наркотиків, а також розкраданням останніх. На думку С.А. Алтухова, до злочинів, учинених працівниками міліції, можуть належати різні кримінально-правові класи діянь, зумовлених сферами службової діяльності працівників: злочини проти конституційних прав і свобод громадян; злочини проти власності; злочини проти державної влади та інтересів державної служби; злочини проти правосуддя [11, с. 42]. О.О. Купленський називає такі чотири групи злочинів, пов'язаних зі службовою діяльністю працівників правоохоронних органів: посягання, спрямовані на завдання шкоди життю та здоров'ю громадян; діяння, що посягають на недоторканність особистості, її волю, честь і гідність; діяння, які посягають на чинну систему правосуддя; корисливі злочини, вчинені у зв'язку з виконанням службових обов'язків [12]. На думку О.М. Варигіна, злочини, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ, також можна класифікувати за кримінально-правовими ознаками на злочини: проти власності; проти особистості; проти інтересів служби в органах державної влади й органах місцевого самоврядування; проти правосуддя; інші злочини [13, с. 45–46].

Слушною є позиція О. Мартиненка, котрий зазначає про необхідність врахування того, що під злочинами, які вчиняються працівниками органів внутрішніх справ, слід розуміти передбачені КК усі суспільно небезпечні винні діяння, вчинені працівниками органів внутрішніх справ із використанням службового становища (у широкому розумінні [14, с. 60–63]), тому кримінально-правова класифікація злочинів, учинених працівниками поліції, може бути зведена до їхнього групування відповідно до розділів Особливої частини КК України. Критерії, покладені в основу кримінально-правової класифікації, безумовно, становлять інтерес для кримінології, але не в усьому забезпечують потреби кримінологічної теорії та практики, оскільки не можуть повною мірою охопити всі особливості злочинів, що мають значення для їх попередження [15, с. 216]. Кримінологічна ж класифікація злочинів передбачає урахування тих чи інших критеріїв (ознак) залежно від цілей класифікації. Для кримінологічної класифікації набагато важливіше враховувати ознаки, що свідчать про характер антисуспільної спрямованості особистості винного, її глибину і стійкість, про механізм, спосіб злочинного зазіхання, обставини, які сприяють вчиненню злочину.

На думку О. Ігнатова, основним критерієм класифікації виду злочинності, що розглядається, є зв'язок злочинного діяння з виконанням працівником органів внутрішніх справ своїх службових функцій [16, с. 211–217].

Дослідник В.Ю. Тичинський на підставі вищезазначеного критерію виділяє три групи злочинів, які вчиняються працівниками правоохоронних органів: перша об'єднує злочини, вчинені в «загальнокримінальному змісті» – «загальні»; друга – злочини, для вчинення яких було використано формений одяг працівника, службове посвідчення особи і / чи спеціальний автотранспорт, а також табельну зброю, – «загальні з використанням хитрощів»; третя група – злочини, вчинення яких заподіює негативний вплив на виконання працівником своїх службових обов'язків, «посадові» [17, с. 80]. Приблизно такої ж позиції дотримується і О.М. Варигін [18, с. 45–46]. На думку С.А. Алтухова, доцільно поділити цей різновид злочинів на загальні – до яких слід

віднести злочини, що можуть бути вчинені будь-яким громадянином, а не тільки правоохоронцем, і власне злочини, вчинені лише в окремих сферах діяльності вказаних суб'єктів (наприклад, під час розслідування кримінальних справ, охорони громадського порядку тощо) [19, с. 52]. К.О. Прохоров поділяє злочини, вчинені правоохоронцями проти життя і здоров'я, на три групи: 1) злочини, вчинені правоохоронцями проти життя і здоров'я у зв'язку з перевищенням посадових повноважень, що становлять діяння, вчинені у межах службової діяльності. Суб'єктами таких злочинів є тільки працівники, наділені повноваженнями посадової особи; 2) загальнокримінальні злочини; 3) необережні злочини, які посягають на життя і здоров'я [20, с. 28–42]. Подібний підхід пропонує О.М. Александров, котрий виділяє три категорії злочинів працівників органів внутрішніх справ: загальнокримінальні, посадові та злочини, вчинені через необережність [16, с. 12].

Представлені вище класифікації мають певні вади. Так, виділяється група загальнокримінальних злочинів, не пов'язаних зі службовою діяльністю працівника поліції, що можуть бути вчинені будь-якою особою, а не тільки працівником поліції, а отже, не мають специфіки, характерної для злочинів, учинених суб'єктом – працівником поліції. Відсутність такої суттєвої особливості, як вчинення злочину з використанням службового становища, теж є неприпустимим.

Крім того, як справедливо зазначав А.Ф. Зелінський, відповідно до законів формальної логіки класифікація повинна здійснюватися за однією підставою [21, с. 173], однак деякі вчені, класифікуючи злочини, вчинені працівниками правоохоронних органів, на підставі зв'язку здійснення злочину з виконанням працівником правоохоронного органу своїх службових функцій в окрему групу виділяють злочини, вчинені цими особами з необережності, а це суперечить законам логіки і не сприяє об'єктивному вивченню такого виду злочинів.

Стосовно необережних злочинів ми не можемо погодитися з тими вченими, котрі вважають, що визначення злочинів, учинених працівниками правоохоронних органів, повинне охоплювати винятково навмисні злочинні діяння, вчинені, до того ж, шляхом активних дій.

Стосовно класифікації злочинів, учинених працівниками поліції, за таким критерієм, як зв'язок злочинного діяння з виконанням працівником своїх службових функцій, на нашу думку, увесь масив досліджуваних нами злочинів можна поділити на дві групи: службові та загальнокримінальні злочини, вчинені з використанням службового становища. До групи службових належать усі злочини, вчинені працівниками поліції у зв'язку з виконанням ними своїх службових функцій. Тобто злочини безпосередньо пов'язані з проходженням державної служби в підрозділах поліції та виконанням специфічних завдань, покладених на них законом, з метою регулювання правопорядку в сфері правопорядку. Характер злочинів цієї групи визначається, насамперед, службовою діяльністю працівника поліції, специфікою виконуваних ним функцій. До групи загальнокримінальних злочинів, учинених із використанням службового становища, належать злочини, що можуть бути вчинені в будь-якій сфері інтересів, які охороняються законом. До них належать загальнокримінальні злочини, вчинені працівниками поліції під час виконання ними своїх службових обов'язків або поза службою, але тим або іншим чином пов'язані з використанням працівником свого службового становища (у широкому розумінні).

О. Ігнатов зазначає: доцільно класифікувати злочини, вчинені працівниками правоохоронних органів, також і за детермінуючими підставами, що виявляється через мотивацію та дії винного. Дотримуючись концепції, відповідно до якої рушійною силою деструктивної поведінки (детермінуючими підставами) є агресія, експансія й

обман, що в реальному прояві виступають як окремо, так і в сполученні один з одним [22, с. 251–274], вважаємо за доцільне поділити весь масив злочинних посягань, котрі становлять цей вид злочинів, на три основні групи: 1) злочини, мотивація яких пов'язана з агресією (переважно злочини, що вчиняються працівниками правоохоронного органу у сфері сімейно-побутових відносин); 2) злочини, мотивація яких пов'язана з експансією (переважно злочини, що вчиняються працівниками правоохоронного органу поза сферою сімейно-побутових відносин, не пов'язані зі службовою діяльністю); 3) злочини, мотивація яких пов'язана з обманом (переважно злочини, що вчиняються працівниками правоохоронного органу у зв'язку зі службовою діяльністю) [8, с. 97–100]. Також, на нашу думку, можливо класифікувати злочини, вчинені працівниками органів внутрішніх справ, відповідно до диференціації суб'єкта злочину (працівника правоохоронного органу), залежно від його належності до тієї чи іншої служби, підрозділу. Залежно від належності працівника до певної служби, підрозділу змінюється специфіка виконуваних службових функцій, а отже, і зміст службових повноважень і компетенції, якими працівники володіють відповідно до службового становища. Так, одні службові особи можуть вчинити певні злочини, інші – ні. Водночас використання службових повноважень і можливостей, передбачених службовим становищем, крім того, зумовлюватиме не тільки різний характер злочину, але і тяжкість наслідків. За результатами проведеного дослідження встановлено, що кількість учинених злочинів, а отже, і притягнутих до кримінальної відповідальності працівників залежить від категорії служби у поліції. Протягом 2011–2016 рр. найбільше засуджених працівників припадає на служби карного розшуку, дільничних, слідства, охорони громадського порядку, боротьби з незаконним обігом наркотиків. Серед засуджених працівників поліції домінують представники вікової категорії до 30 років (61,2%) та незначним стажем практичної роботи (58,9%).

Класифікація злочинів за зазначеним критерієм, формуючи найбільш стійкі групи розглянутого блоку, сприяє пошуку ефективних заходів протидії, оскільки дає змогу глибоко (на рівні окремої служби, підрозділу) пізнати феномен злочинності працівників правоохоронного органу і детально виділити та розкрити їхні кримінологічні особливості. Запропоновані критерії, а також побудовані класифікації злочинів, учинених працівниками Національної поліції, не виключають інші підстави для класифікації, однак є спробою зосередити увагу на істотних ознаках злочинів, що вчиняються працівниками правоохоронного органу, виявити особливості їх вчинення, а також орієнтовані на розв'язання завдань протидії цьому негативному явищу [16, с. 211–217].

На основі аналізу здійснимо власну класифікацію злочинів у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками Національної поліції України. Так, їх усі можна поділити на категорії: перша пов'язана із загальнопрофесійними аспектами діяльності (ст. 364, 365, 367 КК України); друга – з набуттям або укріпленням незаконної матеріальної вигоди (ст. 366¹, 368, 368², 369, 369² КК України); до третьої належать злочини, пов'язані з вузькоспеціальною діяльністю (ст. 366, 370 КК України).

Список використаних джерел:

1. Боднар В.Є. Типологія працівників Національної поліції України, що вчиняють злочини у сфері службової діяльності. *Науковий вісник приватного і публічного права*. 2016. № 5. С. 245–250.
2. Практичний посібник з питань боротьби з корупцією та службовими правопорушеннями в поліції / Женевський центр демократичного контролю за збройними силами. URL: https://ukrainesecuritysector.com/wp-content/uploads/2012/08/Police_Integrity_UKR.pdf.

3. Свон Р.Д. Эффективность правоохранительной деятельности и ее кадровое обеспечение в США и России / СПб. университет МВД России. Алетея, 2000. 288 с.
4. Малишенко Є.Л. Профілактика службових злочинів і корупційних проявів в органах внутрішніх справ. *Науковий вісник*. 2014. С. 281–289.
5. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / М.І. Бажанов та ін. ; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ – Харків : Юрінком Інтер ; Право, 2002. С. 75.
6. Кривоченко Л.Н. Классификация преступлений. Харьков : Вища шк., 1983. С. 14–15.
7. Бандурка А.М., Давыденко Л.М. Преступность в Украине: причины и противодействие : монография. Харьков : Основа, 2003. С. 13.
8. Ігнатів О. Мотивація насильницьких злочинів, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ. *Право України*. 2008. № 4. С. 97–100.
9. Мерзлов Ю.А. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, совершаемых сотрудниками службы криминальной милиции : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 1998. С. 13–14.
10. Черепашкин А.С. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, совершаемых сотрудниками милиции общественной безопасности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 2004. С. 30.
11. Алтухов С.А. Преступления сотрудников милиции (понятие, виды, особенности профилактики). Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2001. С. 42.
12. Кушленский А.А. Криминологическая характеристика преступлений, совершаемых сотрудниками уголовного розыска в связи со служебной деятельностью : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 1991. 20 с.
13. Варыгин А.Н. Преступность сотрудников органов внутренних дел и воздействие на нее / под ред. Б.Т. Разгильдиева. Саратов : Саратов. ун-т, 2003. С. 45–46.
14. Мартиненко О., Ігнатів О. Феномен правопорушень серед працівників міліції: питання кримінально-правової дефініції. *Право України*. 2005. № 1. С. 60–63.
15. Криминология : учебник / под ред. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. Москва : Юрист, 1995. С. 216.
16. Ігнатів О.М. Класифікація злочинів, що вчиняються працівниками органів внутрішніх справ. *Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского*. 2008. Т. 21 (60). № 2. С. 211–217.
17. Тычинский В.Ю. К вопросу о профилактике преступлений, совершаемых сотрудниками правоохранительных органов. *Проблемы профилактики преступлений, совершаемых сотрудниками правоохранительных органов* : материалы межвуз. науч.-практ. семинара. Смоленск : Юрид. ин-т МВД России (Смолен. фил.), 2000. С. 80.
18. Варыгин А.Н. Преступность сотрудников органов внутренних дел и воздействие на нее / под ред. Б.Т. Разгильдиева. Саратов : Саратов. ун-т, 2003. С. 45–46.
19. Алтухов С.А. Преступления сотрудников милиции (понятие, виды, особенности профилактики). Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2001. С. 52.
20. Прохоров К.А. Криминологическая характеристика и предупреждение преступлений, совершаемых сотрудниками милиции против жизни и здоровья : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2004. С. 28–42.
21. Зелінський А.Ф. Криминологія : навчальний посібник. Харків : Рубікон, 2000. С. 173.
22. Кондратюк Л.В. Антропология преступления. (Микрокриминология). Москва : НОРМА, 2001. С. 251–274.